

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

Kommunstyrelsen

Uppföljning av strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga

Ärendet

Danderyds kommun antog 2019 en strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga. Genom kommunstyrelsens verksamhetsplan för 2025 har kommunledningskontoret fått i uppdrag att genomföra en översiktlig utvärdering av strategin.

Utvärderingen ska fokusera på kommunens förebyggande och förvaltningsövergripande insatser inom två huvudområden; främjande av god hälsa och positiv framtidstro hos barn och unga samt minskning av alkohol- och droganvändning bland unga.

Kommunledningskontorets utredning tar utgångspunkt i den uppföljning av strategin och dess insatser som bildningsförvaltningen tillsammans med socialförvaltningen gjort under våren 2025. Uppföljningen visar i huvudsak:

- Strategin har varit en katalysator som bidragit till att kontaktytor, processer, insatser och samverkan initierats och fortsätter utvecklas.
- Danderyds barn och unga har generellt gynnsamma förutsättningar till en god hälsa och framtidstro, bland annat kopplat till faktorer som avklarad skolgång och goda kunskapsresultat i skolan.
- Trots goda förutsättningar lider dock många unga av psykisk ohälsa, särskilt Danderyds flickor.
- Den självskattade droganvändningen i årskurs 9 har minskat de senaste tio åren i Danderyds kommun – särskilt bland flickor.
- Däremot ökar konsumtionen av tobak, särskilt hos Danderyds flickor – från 13 till 29 procent de senaste tio åren. Bland pojkar är förändringen mindre.
- Samma tendens syns vad gäller alkohol – samtidigt som pojkars användning har varit relativt konstant har antalet flickor som varit berusade ökat från 42 till 58 procent de senaste tio åren.
- Det bör alltså noteras att Danderyds flickor över tid uppvisar dels ett något sämre mående, dels en ökad konsumtion av tobak och alkohol.
- Att flickor som grupp tycks må något sämre än pojkar även på läns- och riksnivå vittnar dock om det även är ett strukturellt problem.

Kommunledningskontoret vill särskilt lyfta vikten av att hålla strategin uppdaterad och relevant även framgent. Förvaltningarna pekar ut ett antal tänkbara åtgärder för det syftet. Det handlar exempelvis om att uppdatera strategins målområden och aktiviteter, där vissa redan är genomförda, och se över strategins organisation och bemanning, bland annat mot bakgrund av

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

personalomsättning i strategins styrgrupp. Det kan med andra ord finnas anledning att göra en samlad översyn av strategin utifrån ett kommunperspektiv.

Kommunledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsens beslut

1. Kommunstyrelsen noterar informationen och lägger rapporteringen till handlingarna. Kommunledningskontorets uppdrag om att genomföra en översiktlig utvärdering av strategin för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga är därmed genomfört.
2. Kommunstyrelsen ger kommunledningskontoret i uppdrag att göra en samlad översyn av strategin utifrån ett kommunperspektiv. Översynen ska beakta aspekter som strategins målområden och aktiviteter samt organisation och bemanning och återrapporteras till kommunstyrelsen senast kvartal 1 2026.

Bakgrund

Danderyds kommun antog den 21 februari 2019 en strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga. Genom kommunstyrelsens verksamhetsplan för 2025 har kommunledningskontoret fått i uppdrag att genomföra en översiktlig utvärdering av strategin.

Utvärderingen ska fokusera på kommunens förebyggande och förvaltningsövergripande insatser inom två huvudområden; främjande av god hälsa och positiv framtidstro hos barn och unga (målområde A) samt minskning av alkohol- och droganvändning bland unga (målområde B).

Övriga två målområden i strategin är Barn och unga ska känna sig trygga och säkra samt Tydlig samverkan i arbetet med barn och unga. Strategin har tidigare följts upp och återrapporterats till kommunstyrelsen vid två tillfällen, 2020 och 2023 (KS 2020/0362 och KS 2023/0219).

Kommunledningskontorets utredning

Kommunledningskontorets utredning tar utgångspunkt i den uppföljning av strategin och dess insatser som bildningsförvaltningen tillsammans med socialförvaltningen gjort under våren 2025¹. Förvaltningarnas uppföljning visar i huvudsak följande:

Övergripande

Intervjuade avdelningschefer uppger att strategin ger ett samordnat sammanhang för kommunens verksamheter i arbetet för barn och unga. Strategin har enligt uppföljningen varit en katalysator som bidragit till att

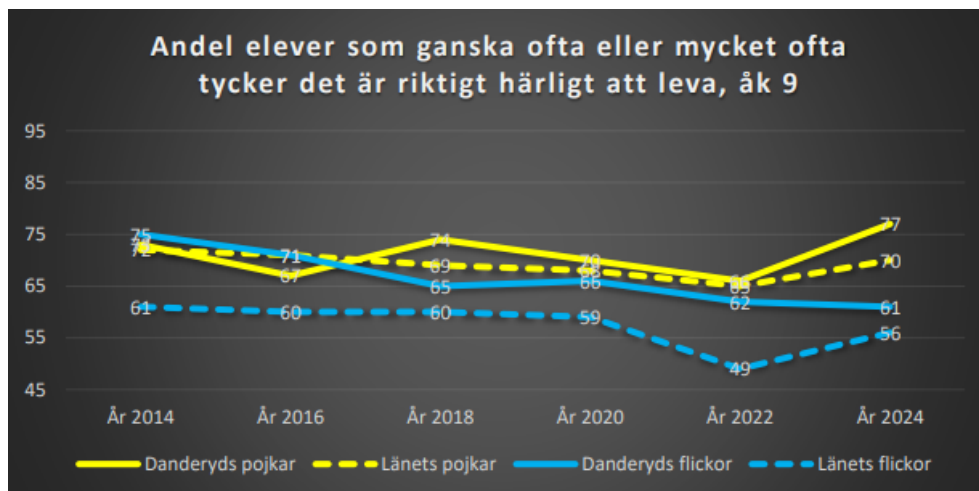
¹ Uppföljningen har bestått av genomgång av dokumentation, indikatorer och nyckeltal samt intervjuer med avdelningschefer som är med i styrgruppen. Rapporten omfattar en redogörelse av arbetets fortskridande med strategin liksom förslag för framtida utveckling

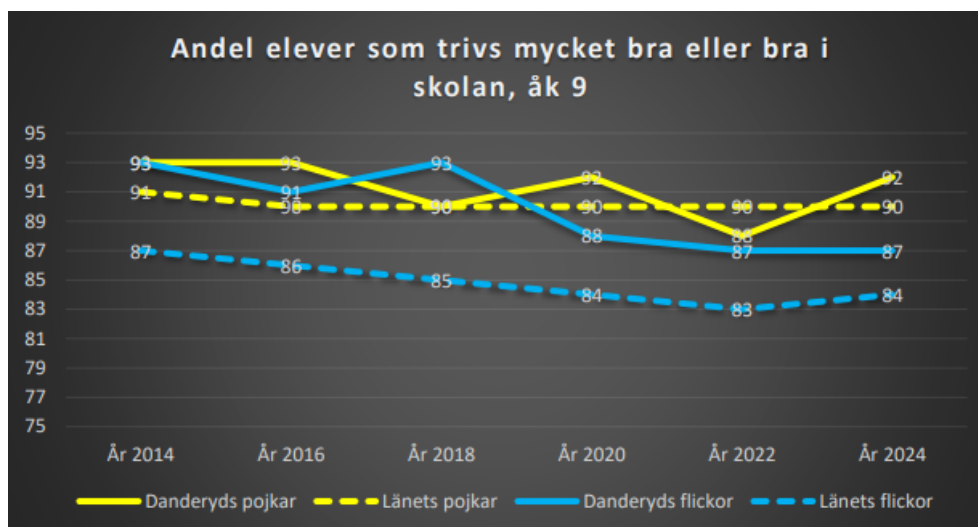
Datum
2025-05-20Diarienummer
KS 2025/0176Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

kontaktytor, processer, insatser och samverkan initierats och fortsätter utvecklas. Arbetet med stöd av strategin behöver därmed fortsätta.

Målområde A: Främjande av god hälsa och positiv framtidstro hos barn och unga

- Givet att en avklarad skolgång är en av de tydligaste skyddsfaktorerna för att undvika att hamna i utanförskap och kriminalitet så går det att konstatera att Danderyds elever har ytterst goda förutsättningar till en god hälsa och framtidstro.
- Danderyds kommun hade med bred marginal de högsta kunskapsresultaten för elever i Sveriges samtliga 290 kommuner läsåret 2023/24 mätt utifrån fem olika kategorier.
- Utifrån Stockholmsenkätens resultat de senaste tio åren går det att göra vissa försiktiga antaganden - av diagram nedan framgår att Danderyds unga i något högre grad än länets unga tycker att "livet är härligt att leva" och att Danderyds elever tycks trivas något bättre i skolan än länets elever i allmänhet. Av samma diagram framgår också att det finns en könsaspekt – pojkar är i regel något mer tillfreds med tillvaron i skolan och i livet generellt.

Datum
2025-05-20Diarienummer
KS 2025/0176Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

- Strategins påverkan på elevers akademiska resultat är sannolikt låg på gruppnivå – Danderyds elever har länge haft mycket höga skolresultat och detta ska i huvudsak förklaras med den höga korrelation som råder mellan socioekonomiska faktorer och skolresultat.
- Det kan dock argumenteras att en god samverkan mellan socialtjänst, skola, polis med flera kan ha en positiv inverkan för elever som far illa av olika anledningar. På framför allt individnivå finns det unga i Danderyd som inte har en god hälsa eller framtidstro och dessa behöver fångas upp av aktörer inom ramen för ovan beskriven samverkan.
- Det kan alltså slås fast att Danderyds barn och unga generellt har gynnsamma förutsättningar till en god hälsa och framtidstro. Trots goda förutsättningar lider dock många unga av psykisk ohälsa, särskilt Danderyds flickor.
- Chefer för verksamheterna upplever exempelvis att det finns en hög nivå av prestationskrav inom skola och idrott för barn och unga i kommunen.

Vad gäller insatser som har genomförts inom målområde A kan bland annat följande lyftas fram:

Skolsociala team och skolnärvaroteam

Verksamheterna arbetar genom bland annat skolsociala team och skolnärvaroteam för att hjälpa barn till ett bättre mående och positiv utveckling. Detta arbete har pågått sedan augusti 2024 och det finns en styrgrupp och en arbetsgrupp. En stor del av arbetet handlar om att hantera de olika lagstiftningarna som kringgärdar området – socialtjänstens lagstiftning och skolans motsvarighet.

Informationsspridning

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

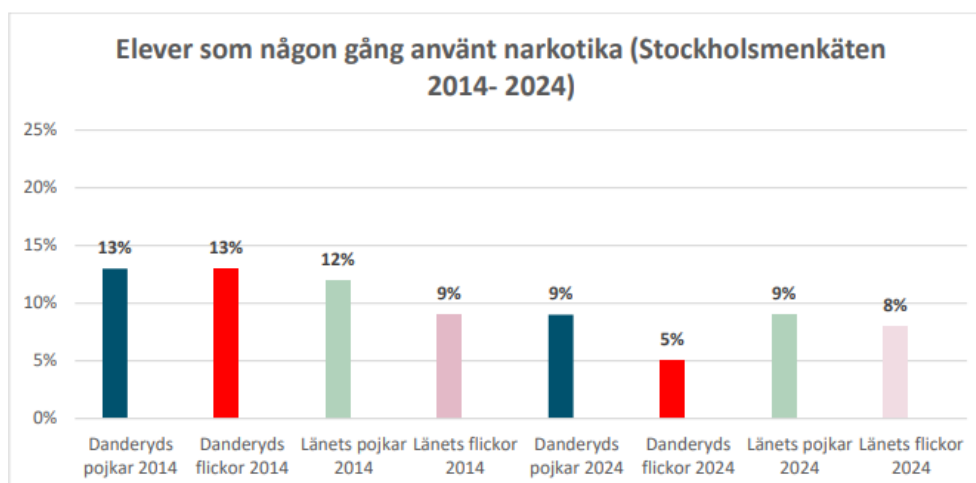
En annan del handlar om informationsspridning och här kan nämnas att socialtjänsten och det skolsociala teamet kommer till rektorsgruppen årligen för information och diskussion. Skolans representanter lyfter exempelvis fram behovet av att arbeta ännu mer proaktivt och ”slå larm” tidigare när elever uppvisar ökad frånvaro.

Skolpsykologteam

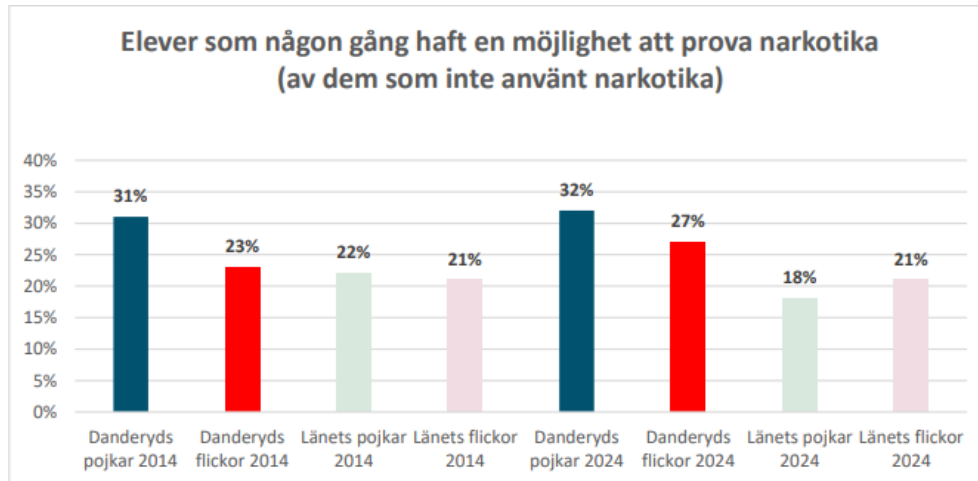
Skolpsykologteamet har förstärkts och kan därmed göra mer insatser för de som är i behov av stöd. Ungt fokus har ett särskilt fokus på tonårstjejer utifrån deras ökade psykiska ohälsa och suicidrisk.

Målområde B: Minskning av alkohol- och droganvändning bland unga

- Den självskattade droganvändningen hos elever i årskurs 9 har de senaste tio åren minskat i Danderyds kommun. Särskilt tydlig är minskningen hos flickor – från 13 till 5 procent.
- Danderyds ungdomar är dock fortsatt mer exponerade mot narkotika än vad länets ungdomar i stort är. Andelen som har haft möjlighet att prova narkotika, av de som inte använt narkotika, har ökat något i förhållande till 2014. Ökningen är större hos flickor än hos pojkar.
- Att den självskattade narkotikaanvändningen i Danderyd ändå har minskat kan tolkas på flera sätt, men en förklaring kan vara att ungdomars motståndskraft har stärkts. En annan förklaring skulle kunna vara att den allmänna mängden narkotika har ökat i samhället, vilket gör att fler ungdomar exponeras mot narkotika, men detta motsägs av att samma ökning inte noteras på länsnivå.

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

- Konsumtionen av tobak har däremot inte minskat. Den stora förändringen som skett de senaste tio åren är koncentrerad till flickor.
 - Andelen flickor i årskurs 9 som själva uppger att de röker och/eller snusar (dagligen eller ibland) har ökat från 13 till 29 procent. För pojkar är däremot andelen som nyttjar tobak relativt konstant, från 26 till 27 procent de senaste tio åren.
- Alkoholbruket följer ett liknande mönster – den stora förändringen sett över tio år är koncentrerad till flickor.
 - 2014 uppgav 42 procent av flickorna och 45 procent av pojkarna i årskurs 9 att de någon gång varit berusade. 2024 angav 58 procent av flickorna att de varit berusade någon gång och bland pojkarna låg nivån på 49 procent.
 - På länsnivå har andelen flickor som druckit sig berusade varit konstant, 37 procent, medan andelen pojkar har minskat från 31 till 24 procent.
- Det bör alltså noteras att Danderyds flickor över tid uppvisar dels ett något sämre mående, dels en ökad konsumtion av tobak och alkohol. Huruvida ett försämrat mående hos flickor är orsakat av en ökad konsumtion av tobak och alkohol eller om ett ökat bruk av dessa substanser ska ses som ett symptom på ett sämre mående ligger inte inom ramen för denna utvärdering.
- Det faktum att flickor som grupp tycks må något sämre än pojkar som grupp även på läns- och riksnivå vittnar dock om det även är ett strukturellt problem.

Vad gäller *insatser* som har genomförts inom målområde B kan bland annat följande lyftas fram:

Drogvaneundersökning

Drogvaneundersökningen genomförs varje år för Danderyds högstadieskolor, utöver Stockholmsenkäten. Drogvaneundersökningen innehåller ett urval av frågor från Stockholmsenkäten och syftar till att

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

kunna bryta ned resultatet på skolnivå. Därigenom kan kommunen få bättre kännedom om lokala variationer och angripa problemet mer målinriktat. Drogvaneundersökningen visar att det finns områden i kommunen där konsumtionen är tydligt högre. Ungdomskoordinatorer inom kultur- och fritid kommer arbeta med ungdomarna på gruppnivå i den kommundel där drogkonsumtionen är som störst.

ANDTS²-planer

Samtliga skolor har arbetat fram och använder sig av en ANDTS-plan med syftet att minska konsumtion av alkohol, narkotika, droger, tobak och spel. En del i arbetet mot narkotikan är det arbete som genomförs med narkotikasökhund på kommunala skolor (högstadiet och gymnasiet) och här kan konstateras att hunden inte har funnit någon narkotika på skolorna. I sammanhanget bör dock framhållas att narkotikasökning med hund aldrig är hundra procentigt säker - hunden kan inte känna av all form av narkotika då den först behöver tränas på vad som ska eftersökas.

Samverkan i SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid)

Samverkan inom SSPF ger stöd till barn, ungdomar och deras föräldrar, för barn där oro finns för alkohol, droganvändning, normbrytande beteende eller skolproblematik. Framför allt arbetar man i samverkan utifrån samtycke från vårdnadshavare och den unge, men även utifrån anonyma konsultationer.

Förstärkt behovsbaserad samverkan med Danderyds kommunpolis

Danderyds gymnasium har haft en tätare kontakt särskilt med Danderyds kommunpolis de senaste åren. Nuvarande kommunpolis har vid tillfällen framfört att de från polisens sida uppskattar att Danderyds gymnasiums skolledning aktivt söker upp polisen vid oro, funderingar och incidenter på skolan. Det finns idag en etablerad dialog och korta kontaktvägar vilket gör att samverkan underlättas.

Kommunledningskontorets bedömning

Kommunledningskontoret har ingen annan övergripande bedömning än den som framgår i förvaltningarnas egen utvärdering av strategin.

Kommunledningskontoret vill dock särskilt lyfta vikten av att hålla strategin uppdaterad och relevant även framgent. Förvaltningarna pekar ut ett antal tänkbara åtgärder för det syftet. Det handlar exempelvis om att uppdatera strategins målområden och aktiviteter, där vissa redan är genomförda, och se över strategins organisation och bemanning, bland annat mot bakgrund av personalomsättning i strategins styrgrupp. Det kan med andra ord finnas anledning att göra en samlad översyn av strategin utifrån ett kommunperspektiv.

² ANDTS är en förkortning av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Kommunledningskontoret
Erik Joachimsson

Konsekvenser för barn och unga

Ärendet har uppenbara konsekvenser för barn och unga eftersom strategin i fråga syftar till att öka barn och ungas förutsättningar till en god hälsa och framtidstro.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga ekonomiska konsekvenser.

Kerstin Andersson
Tf. kommundirektör

Björn Wallgren
Ekonomichef

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteutlåtande, Uppföljning av strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga
2. Återrapportering avseende Strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga i Danderyds kommun
3. Gällande Strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga i Danderyds kommun

Expedieras
Utbildningsnämnden
Kultur- och fritidsnämnden
Socialnämnden